Sunday Times
15 March 1987

THE BOTHA YEARS : WHAT WENT WRONG?

The reform programme of the Botha years is no longer on track. It got terribly derailed. Is it possible to put it back on track? I really do not think so ... and for very obvious reasons.

To explain what went wrong during the Botha years, it is necessary to consentrate on how the balance of power - and with it the ideological orientation - shifted between the different groups within the Afrikanerdom during the last 20 years.

Although the Botha government lost considerable Afrikaner support during the split of 1982, it is still an Afrikaner orientated government. It remains in power because it still succeeds to consolidate its support among the non-rightwing Afrikaners and because it succeeds to obtain the support of 20 to 30 per cent of the Englishspeakers.

In spite of the popular idea about the monolithic character of the Afrikaners, they actually fell - for at least the last 20 years - apart in three clearly defined and ideologically very differently orientated groups: the Verligtes (30 per cent), the Verkramptes (30 per cent) and the Middle-of-the-Roaders (40 per cent).

Both the relative size and the ideological orientation of these three groups remain remarkably stable. Only two important changes took place during the last 10 years. Firstly, the split of 1982 ends the close unity of the party and the clan.

Secondly the verkramptes became more reactionary, the verligtes hopefully more enlightened and reform-orientated and the middle group more stereotypical middle-of-the-roaders and the ideological "home" of the greater part of the bureaucracy and those favoured by government spoils.

Mr Vorster articulates middle-of-the-roadism. He maintains party unity by alternately creating the impression that his real sympathy lies with the Verligtes and the Verkramptes respectively - and both groups believed it alternately! In the last few years, however, he became the "captive" of the Verkramptes.

The grip of the Verkramptes was built during these years on the combined strength of five smaller Establishments within the Afrikanerdom: the (NP) Caucus and Cabinet, the (Afrikaner) Churches and Cultural organisations and the Civil servants (or the bureaucracy).

Verkramptheid was built on the consolidated strength of these five notorious C's. The five C's with its overlapping membership and its ideological unanimity has cemented the Rightwing into a stonewall obstructing the way towards reform like an immovable rock.

The Information Scandal shocked Afrikanerdom to its foundations. It created the opportunity for Mr P W Botha and the Cape liberals in the NP to hijack the Caucus and the Cabinet. In the last days of September 1978 a dramatic ideological swing took place

from reactionary Verkramptheid towards reform-orientated Verligtheid. Unfortunately this shift in the ideological orientation at the top could not be used for reform as long as the other three C's (the Churches, the Cultural organisations and the Civil servants) were still part and parcel of the Verkrampte Camp. The support of two other smaller Afrikaner Establishments - Afrikaner business and the press - was not strong enough to cover Mr Botha back at that time.

It took Mr Botha 3½ years (or until February 1982) to consolidate his position within the Caucus and the Cabinet and even longer to move the other three C's sufficiently towards his camp.

The decisions of the General Synod of the Dutch Reformed Church in 1986 could have been very meaningful for the Botha government and its reform programme if it were taken four years earlier. When the decisions were taken Pres. P W Botha was already backtracking from his reform course and was no longer the ideological leader of the Verligtes.

The Botha-camp attained control over the Cultural organisation much easier than was anticipated. The difficult one to capture was the bureaucracy (including the SABC and other parastatels Their allegiance to the Botha-camp could only be attained by "co-opting" the upper strata of the bureaucracy in two ways. Firstly by means of highly improved employment conditions (through the implementing of the controversial system of occupational differentiation). Secondly by allowing the senior officials to become an even greater part of the governing and decision-

making elite. Because of this the power (also the power to veto reform) ~~of~~ certain departments - especially those connected with security and the flow of the imformation - became even more powerful. To consolidate his position, Pres. Botha was obliged to "co-opt" the bureaucracy but in due course he became their "captive" for reasons I will explain later.

The Botha years can be devided into three periodes: the formative period until February 1982, the Reform period until September 1984 and the Crisis period since September 1984.

During the Formative period Pres. Botha proved himself as a masterful political strategist outsmarting the Verkramptes at every corner. He effectively utilized a <u>verligte</u> and reform orientated rethoric to drive the Verkramptes out of the party and to mobilise the support of the Verligtes and many English-speakers. Unfortunately, the optimism it created in reform circles proved to be unwarrented.

During the Reform period the Verligtes were very much in the driving seats. The main events during this period were the Referencum, the Tricameral Parliament and the N'Komati Accord.

Although many Verligtes had reservations at the time about the <u>appropriate</u> nature of the reform strategy, they bluffed themselves to believe that it was only the <u>starting point</u> for greater things to come! Today at least I now know that the real purpose was to implement the reform strategy to improve only the image and the effect of Apartheid, but in such a manner that it could not

endanger Afrikaner (or White) control.

The Reform programme during this period unfortunately suffered from four serious defects. Firstly, the political leadership failed to formulate a new ideology to replace Verwoerdianism. It is not enough to acknowlecge (belatedly) that we had outgrown the (or an) outdated concept of Apartheid. This concept must also be replaced by a new and Apartheid-free concept or ideology. Such a new ideology is indispensible to re-educate the electorate after decades of Verwoerdian miseducation. the formulation of such an ideology was clearly beyond the reach of Pres. Botha.

Secondly, the Tricameral Parliament turned out not to be a method to share power, but only one to "co-opt" the Coloureds and the Indians in a rather complex and costly manner.

Thirdly, it was a serious mistake to exclude the Blacks from this method of "co-option". After 35 years of Apartheid, the Coloureds were degraded to almost the same level as the Blacks. Consequently it was meaningless to try to "upgrade" them to a higher level. It only humiliated the Blacks.

Fourthly, it was wrong to be in favour of reform but against a redistribution of income. Given the sharp contrast between white wealth and Black poverty and the role played by Apartheid in maintaining aggrevating and perpetuating the inequalities, redistribution ought to be at the centre of the reform debate and strategy. After being both the victims and the beneficiaries of political and economical structures (respectively before

and after 1948) the Afrikaners cannot be but aware of the importance of the redistribution issue. Was it honest to neglect it so conspicuously?

The Crisis period started in the same week in 1984 as the new constitution. the present spell of Black unrest - unrest that became endemic - started in that very week. The internal crisis was complemented (and aggrevated) by an external crisis. It started in August 1985 after wrongly published and wrongly presented Rubicon speech. With this unfortunate event the last chance for a (partially) successful reform strategy by this government was finally lost.

In the course of 1986 it became evident that the government has lost political control over the internal and external crisis situations. It became clear that the government does not have a political (or a constitutional) solution for the dual crisis situation. This lack of a political solution must squarely be blamed on the fact that the government's reform programme was from the beginning inadequate and wrongly conceptualized.

During the crisis of the last 2½ years the reform programme's deficiency and its superficiality were torn wide open. It is now clearly visible for even credulous Verligtes who cares and who cares to look! The Verligtes have reason to feel that they were let down.

When it became evident in late 1985 and early 1986 that the reform initiative are too superficial to offer a political

(or constitutional) solution for the internal and external crisis situation, two important things happened. Firstly the State President shifted his ideological orientation from the Verligtes towards the Middle group of the Afrikanerdom, i.e. towards the Rightwing of the present National Party.

Secondly, in the absence of a political solution for the internal and external crisis situation, the government had no choice but to declare a state of emergency.

The combined effect of both these events is that Pres. Botha is no longer the leader of the Verligtes, but has become the "captive" of the Middle-of-the-roaders - a middle-group highly "populated" by those unduly privileged by the spoils of government.

The 30 per cent Verligte Afrikaners have at least two reasons to be very disenchanted.

Firstly, they are now faced with the hard reality that the reform programme they supported so enthusiastically was not real reform and did not imply real powersharing. It was only cosmetic reform and co-option to win as much time as possible ...

Secondly, they are also faced with the hard reality that Pres. Botha has become the ideological leader of the mighty middle-of-the-roaders and that this group will not easily relinguish their grip on both the Party and the State - two institutions that have become ONE after 39 years of NP government.

-- 4.

1987

NOODLENIGING IN SUID-AFRIKA

S J Terreblanche

In **Maatskaplike Werk**, Junie 1987 (Vol. 23, No. 2) vra Dr H C Lambrechts dat ek 'n bietjie meer besonderhede moet gee oor die verskillende vorme van noodleniging wat ek in die Redaksionele Artikel van **Maatskaplike Werk**, Maart 1987, bepleit het. Ek voldoen graag aan haar versoek.

Voordat ek besonderhede daaroor verskaf, is dit waarskynlik nodig om kortliks te verwys na die sekulêre stagnasie wat reeds vir die afgelope 13 jaar in die Suid-Afrikaanse ekonomie ondervind word en die gevolglike groeiende absolute armoede en werkloosheid wat in veral die anderskleurige bevolkingsgroepe bestaan. Vanaf 1960 tot 1974 was die groeikoers van die volksproduk 5,5 persent per jaar en 3 persent in reële **per capita** terme. Gedurende die afgelope 13 jaar was die groeikoers slegs 1,8 persent en het die reële **per capita**-inkome gedaal want die bevolking groei teen 2,3 persent per jaar. In terme van 1987 pryse het die **per capita**-inkome vanaf sowat R5 000 in 1974 na minder as R4 500 in 1987 gedaal, d.w.s. met 10 persent. Die hele bevolking het armer geword maar sommige - veral diegene wat nie werkgeleenthede in die moderne sektor kan vind nie - moet 'n baie groter deel van die las van die groeiende armoede dra. In 1980 kon 3,2 miljoen van die totale arbeidsmag nie vaste werkgeleenthede in die moderne sektor vind nie en was sg. onderindiensgenome. Hulle het hulleself en die gesinne waaraan hulle behoort aan die lewe gehou deur aktiwiteite in die onderhoudslandbousektor en in die sg. informele sektor in die plakkerskampe rondom die groot stede. Selfs al sou Suid-Afrika 'n groeikoers van 3 persent per jaar tot in die jaar 2000 kan handhaaf (en dit lyk baie onwaarskynlik) sal die onderindiensgenomenes styg na 8 miljoen (of byna 45 persent van die arbeidsmag). Op hierdie stadium is 55 persent van die totale bevolking so arm dat hulle nie deurlopend aan hulle Basiese Menslike Behoeftes (BMB) kan voldoen nie.

Vanweë die omvang en die toename van absolute armoede in Suid-Afrika, kan daar geen twyfel oor die dringende noodsaaklikheid van toepaslike noodleniging wees nie. Die owerheid sou deur 'n werklik verbeeldingryke program van deregulering omstandighede in Swart woonbuurtes kan skep waarin informele sektor bedrywighede tot groter ontplooiing kan kom. Dit sou die armoedeprobleme kan "versag" (of die "kwaliteit van armoede" kan verbeter) maar dit sal nie absolute armoede kan verwyder nie.

In die jongste verlede word heelwat geskryf en gepraat oor "inwaartse industrialisasie" wat in veral Swart woonbuurtes moet plaasvind. Maar so 'n proses van ontwikkeling kan net op gang kom as die owerheid bereid is om groot bedrae op die infrastruktuur van Swart woonbuurtes en op behuising en op kleinskaalse nywerheidsontwikkeling te bestee.

Maar selfs al sou sodanige programme redelik suksesvol blyk te wees, sal daar steeds 'n behoefte aan noodleniging wees om die betrokke armes se basiese lewensbehoeftes aan voedsel, kleding en skuiling te voorsien. Om die lewenskwaliteit van honderdduisendes in veral plakkerskampe en op die platteland enigsins te verbeter, sal die owerheid - in samewerking met welsynsorganisasies - permanente "sopkombuise" moet oprig en klerasie en komberse teen baie lae pryse beskikbaar moet stel. En bo en behalwe die behuisingskemas vir diegene wat dit kan bekostig (omdat hulle permanent in diens is), sal 'n behuisingskema ontwerp moet word vir diegene wat permanent onderindiensgenome is. Die regering se behuisingstrategie moet so ontwerp word dat dit aan die volle spektrum van die vraag of behoefte na behuising kan voorsien - ook aan die behoeftes van diegene wat nooit 'n baksteenhuis van R20 000 of R30 000 sal kan bekostig nie. 'n Redelike deel van die fondse wat vir behuising beskikbaar is, sal na primitiewe "selfbouskemas" gekanaliseer moet word. Daar bestaan waarskynlik 'n behoefte om aan "onderindiensgenome" gesinne 'n klein perseel beskikbaar te stel (of te "skenk") waarop 'n sementblad, met stewige teerpale op elke hoek, aangebring is. Geskikte materiaal wat vir die voltooiing van so 'n "raamwerk" benodig word, kan in nabygeleë depot's teen gesubsidieerde pryse beskikbaar gestel word.

Die voltooiing van so 'n stewige "plakkershuis" sal dan ten minste deur die "sweat equity" van die bewoners geskied.

In die jongste begroting is die besteding aan Swart onderwys met 40 persent verhoog. Hoewel mens dankbaar is vir die groter onderwysbesteding ontstaan die vraag of daar nie tans relatief te veel op Swart onderwys bestee word nie. Aangesien die bedrag wat vir "Swartbesteding" beskikbaar is vanweë ekonomiese en politieke faktore ver van toereikend is, is die wyse waarop hierdie bedrag toegedeel word van besondere belang. Ongelukkig beskik die Swartes nie oor 'n politieke meganisme om die prioriteite van "Swartbestedings" te bepaal nie. Indien so 'n meganisme bestaan het, sou die Swartes waarskynlik "gekies" het dat meer op noodleniging (om die las van absolute armoede te verlig) en minder op onderwys bestee moet word.

Sunday Times 17/5/87

RETREAT INTO FORT PRETORIA

S J Terreblanche

The election of 6 May could prove to be a turningpoint in South Africa's political history. Although the results are at first sight disturbing, closer analysis brings some important trends to the surface. Trends that can be interpreted as potentially very damaging for the NP.

The results of the election signal the beginning of the end of the NRP and the HNP and perhaps also the PFP.

In spite of its large majority the "new" constituency of the NP is an unstable one. The NP government is probably more vulnerable than ever before. The victory may be large, but its quality and sustainability are dubious.

The NP has become a middle-party with all the typical characteristics and weaknesses of such a party. During the campaign it tried to be everything for everybody and ended without giving any firm commitments on crucial reform issues. One of its leaders even talks about "depoliticising" those "general affairs" on which no agreement with Blacks can be reached! This kind of nonsensical and doubletalk is a transparent attempt to accommodate ideological extremes on the party's own irreconcilable left and right wings.

These problems are aggravated by the NP's style of government and by the sudden "re-opening" of the "succession issue" on account of the ~~seriou~~s setbacks experienced by both the main contenders for the State President's position. Consequently, serious problems in the NP caucus are on the cards. The disintegration of the party into several parts is no longer as far-fetched or remote as may have been the case before the election.

Such a disintegration of the NP will open the way for an alternative and truly reform orientated government. This possibility offers the only hope for a parliamentary solution to the South African problem.

To understand the result of the election we must remember that politics is basically about three things;

(i) correct problem identification;

(ii) appropriate policy aims;

(iii) and effective and legitimate instruments or (institutional) vehicles to implement the chosen policy aims in an attempt to solve the (identified) problems satisfactorily.

The five parties that took part in the election performed astonishingly poor on problem-identification. Consequently, the main problem with which the White electorate was confronted was FEAR - mainly fear about the position of Whites.

Township and labour unrest are endemic. Foreign pressure and sanctions are mounting. The flow of information is severely curtailed (because of the state of emergency). Under these circumstances fear about the future is understandable. Tragically several of the political parties (and especially the NP) found in a "fear psychosis" and expedient instrument to mobilise the electoral support they required to cope with the real and the imaginary (or alleged) dangers!

It is a dangerous game to exaggerate the dangers in the South African situation for short term political gain. The sooner we rid ourselves of this game, the better. It can be as fatal to overemphasise the "total onslaught" as it is to underestimate it. By overemphasising the "total onslaught" the NP actually enhanced the status and prestige of those (allegedly) responsible for the "total onslaught".

It is illuminating to compare the "solutions" and the "vehicles" the NP and the parties to its left and to its right offered during the election and to evaluate the support the three groups obtained from the electorate.

The "solution" offered by the "Left-wing" (or the Reform-orientated) parties for the problem of "fear" is meaningful reform to get rid of Apartheid. This must be applauded. But the PFP underestimated

the "fear psychosis" and the NP's propaganda campaign in this regard. Consequently, it was regarded as too weak on security.

The PFP cannot become the focus point for an alternative government because this nonradical party has effectively been tainted on the radical left as part of the system and on the right as the (reluctant) parliamentary component of the radical left.

Credit must however be given to the Reform-orientated parties for their sensitivity towards the Blacks and the Western world. They at least acknowledge that the reasons for fear can not be removed without the co-operation of the Blacks and the Western world.

The "solution" offered by the Extreme Right-wing to the problem of "fear" was to "rebuild" Apartheid according to the models of Verwoerd and Vorster. If this reactionary approach were ever to become offical policy, the result would not be other than disasterous.

Instead of the required sensitivity towards the Blacks and the Western world, the Extreme Right-wing made no secret of its hostility towards both. This attitude is nothing but self-centered stupidity.

Although the Extreme Right-wing got the support of almost 30 per cent of the electorate (and nearly 45 per cent of the Afrikaans-speakers) they must be near their ceiling. It is too ghastly to contemplate the CP "reimplementing" hardline Apartheid!

The strong swing towards the Extreme Right-wing in Afrikaner circles, can only be explained in terms of continuing Verwoerdian miseducation and in terms of the terrible extent to which Apartheid has spoilt (or currupted?) the Whites and especially the Afrikaners.

The "solution" offered by the National Party (or the Moderate Right-wing) for the "fear" problem can only be described in terms of the following two words: Fort Pretoria!

Reform is no longer the name of the game. Power consolidation

within the Fortress is the name of the game.

The NP government finds itself in a rather awkward position. On the one hand it cannot be a vehicle of appropriate reform and on the other hand it cannot be a vehicle to "rebuild" Apartheid.

The NP cannot be a vehicle of reform. Its track record on appropriate reform - appropriate in getting rid of Apartheid illustrates its impotence in this regard. Empty and contradictory rhetoric on reform during the campaign deprived it of its legitimacy as a reform party. The NP has become a captive of a multiple of captivities. Most of its captivities arise from its old, outdated and wrong (i.e. racist.orientated) thought processes. These thought processes were also the reason why so little sensitivity was shown towards the Blacks and the Western world during their campaign. This is something South African cannot afford from its governing party.

The NP can also not be a vehicle to "rebuild" Apartheid according to Verwoerd or Vorster's models in an attempt to stem the swing towards the Extreme Right-wing. In any attempt to become "consistent" on Apartheid or Afrikaner sectionalism, the CP will outsmart and outbid the NP government at every corner. The NP is doomed to loose, so to speak, on both ends.

The government is in a "Catch 22" situation. The only remaining thing for it to do, is to use its "mandate" to retreat into the Laager of Fort Pretoria. Then, at least, the government will be consistent in doing what it in any case has been doing during the last few years: consolidate its position of power behind the Laager of Fort Pretoria. But this can only offer a short term "solution" - a very short term "solution"!

Symbolically Fort Pretoria has become the synonym for four things: the place where the security forces are based; the place where the fiscal means (or the spoils of government) are collected and re-allocated; the place where some are co-opted and others deprived; and the place where news and information are manipulated

in both the public and private sectors.

(It is rather meaningful that the chairman of the mighty Nasionale Pers deemed it necessary to declare officially that it is not a "slave" (sic) of the NP and for the State President to reiterate this obvious understatement.)

Although Fort Pretoria can never be a lasting solution for this country's serious problems, it at least must have had an "attractiveness" for many of the White electorate. This mistaken "attractiveness" of Fort Pretoria is the only explanation for NP-voter popularity.

According to my estimates only 50 per cent of the Afrikaners voted for the NP. From 1961 until 1981 the NP was assured of the support of between 80 - 90 per cent of Afrikaners. The drop to 50 per cent is dramatic. Furthermore, we have ample reason to believe that a further 15 to 20 per cent of the Afrikaners would have left the Fortress if they could have voted for credible Independent candidates. In all probability the enthusiastic support of the Afrikaner for the NP has shrunk to 35 per cent of the Afrikaners - 50 per cent less than the support of 1981. The writing of the NP downfall as an Afrikaner-supported party is on the wall.

According to my estimates no less than 57 per cent of the English-speakers voted for the NP. Several reasons can be given for this. Firstly, many English-speakers voted NP because they have lost confidence in the "Left-wing" parties as vehicles of reform. Secondly, there are those that voted NP because they feared the onslaught of the Extreme Rightwing. Thirdly, it is also possible that many English-speakers retreated into the Laager because they had become either convinced or scared that the only way to protect their vested interests is to opt for Fort Pretoria. We must remember that the election took place under crisis conditions, a state of emergency and with the "fear psychosis" driven to its zenith.

The NP cannot regard the support of the English-speakers as truly committed support. It could be a short term strategy only. The

English-speakers - and especially the business community - ought to know that only reform for changing South Africa into a non-racial society can protect their vested interests in the economy. Because the NP is not a truly reform party, it does not deserve support from reform-orientated people. A political vacuum has developed for reform-orientated people which can be mobilized by a credible reform party.

The election of 6 May could become known as the Crisis Election of Fort Pretoria. Whereas Afrikaners left the Fortress for both the reactionary Rightwing and the reform-orientated Independents, many English-speakers found temporary "shelter" in the Fortress. Nevertheless, the fortification of Fort Pretoria is not the solution for South Africa's problem. Structural change to dismantle Apartheid and to give representation to Blacks in the central parliament is the only way to a common and prosperous destiny for all the peoples of South Africa.

12 May 1987.

1987

SOSIO-EKONOMIESE KRAGTE IN LANDBOU-ONTWIKKELING

'n TOEKOMSPERSPEKTIEF[1)]

S.J. TERREBLANCHE

1. Verantwoording

Ek is nie 'n landbou-ekonoom nie. Ek kan dus nie 'n Landbou-ekonomiese referaat lewer nie. Ek noem myself 'n Politieke Ekonoom, ofte wel, 'n Volkshuishoudkundige. Ek bekommer my oor hoe die ekonomiese aktiwiteit in 'n land georganiseer moet word sodat die Sosiale Welvaart - dit wil sê die gesamentlike welvaart van die totale bevolking van die land - so goed as moontlik bevorder kan word.

Ek is nie 'n Klassieke of Neo-Klassieke ekonoom nie. Ek is dus van mening dat dit nie voldoende is om in die studie van die Ekonomie net op die vermeende wetmatigheid van 'n markekonomie te konsentreer nie. Dit gaan in die Politieke Ekonomie oor veel meer as die mark-ekonomie. Dit gaan oor die geheel van die instellings en organisasievorme en gesindhede wat relevant is om die welvaartskeppende aktiwiteite so te "organiseer" en te "kanaliseer"dat die Sosiale Welvaart so goed as moontlik bevorder kan word.

Ek bedien my dus met 'n teleologiese of doelwit-georiënteerde benadering tot die Ekonomie. Dit gaan in die eerste instansie oor die doelstelling(s) wat die bevolking van die land wens te verwesenlik.

2. Sosiale Welvaart as doelwit van Ekonomiese aktiwiteit.

Wat bedoel ek met Sosiale Welvaart? Wat is die inhoudelike betekenis daarvan? Watter tussendoelstellings moet verwesenlik word as ons die Sosiale Welvaart wil bevorder? Wat is die onderlinge verhouding tussen hierdie tussendoelstellings? Staan die tussendoelstellings in 'n botsende en/of komplementêre verhouding tot mekaar? Indien dit 'n botsende verhouding is, watter stelsel- (of organisatoriese) en/of beleidsaanpassings is nodig om vermybare botsings uit te skakel ter wille van die bevordering van Sosiale Welvaart. Politieke Ekonomie

---

1) Referaat gelewer tydens die Konferensie van Die Landbou-ekonomie-vereniging van Suid-Afrika, in Johannesburg op 4 Mei 1987.

behoort hom met die beantwoording van hierdie vrae besig te hou.

Oor die morele, kulturele en/of religieuse waardes wat ter sprake (behoort te) kom wanneer 'n Politieke Ekonoom hom oor die inhoudelike betekenis van Sosiale Welvaart verantwoord, sal ek nie in hierdie referaat in besonderhede kan uitwei nie. Al wat ek wel daaroor wil sê, is dat ons aan die waardes van die Christelik Westerse beskawing (hopelik soos dit aan die einde van die 20ste eeu verstaan word) gestalte moet probeer gee in 'n Afrika land waarin sowat 60 persent van die bevolking in bittere groot armoede leef en nie aan hulle Basiese Menslike Behoeftes (soos die Westerse wêreld dit vandag verstaan) kan voldoen nie.

Dit is 'n bykans onbegonne taak om op 'n sinvolle en bruikbare wyse inhoud en betekenis aan Sosiale Welvaart (= die Algemene Belang) te gee in 'n land met 'n heterogene bevolking soos dié van Suid-Afrika. Die redes hiervoor is tweerlei. Eerstens, wanneer daar oor die Sosiale Welvaart of Algemene Belang gepraat word, dink blankes nie regtig aan die Sosiale Welvaart of Algemene Belang van al 35 miljoen Suid-Afrikaners nie. Ons sal die kuns om in hierdie terme te dink nog moet aanleer. Dit gaan bitter moeilik wees om ons - as sosiaal wetenskaplikes - te leer om konsekwent in hierdie omvattende terme te dink. Tweedens beskik ons ook nie oor die politieke masjinerie om die Sosiale Welvaart (=Algemene Belang)by benadering te "meet" nie. Ons ekonomiese en politieke stelsel is nie"in rat"om die belange van al 35 miljoen mense op 'n naastenby billike en gebalanseerde wyse "te meet" en "te dien" en/of "te bevorder" nie. Vanweë hierdie vakuum ten opsigte van wat die Sosiale Welvaart en die Algemene Belang in Suid-Afrika inderdaad is, of behoort te wees, sal ons as sosiaal-wetenskaplikes 'n groter rol moet speel as waarvoor ons geskool is, om tog net by benadering 'n "voller" inhoud aan Sosiale Welvaart te probeer gee.

In 'n eerste poging om enigsins meer inhoudelike betekenis aan Sosiale Welvaart te gee, kan ons dit in terme van vier tussendoelstellings definieer, nl. die Groei- en Doeltreffendheidsdoelstelling, die Stabiliteit (en orde) doelstelling, die Verdeling (of regverdigheids-doelstelling en die Beskawingsdoelstelling.

Indien ons elkeen van hierdie vier tussendoelstellings voorstel as die vier kwartiere van 'n sirkelvormige horlosie, kan ons Sosiale Welvaart voorstel in terme van 'n Kegeluurwerkskema wat "langer" word as Sosiale Welvaart bevorder word en wat sy "perfekte vorm" as 'n Kegel sal behou as ons daarin kan slaag om aan elkeen van die vier tussendoelstellings die "regte" gewig te gee en as ons die ekonomiese en politieke aktiwiteite so kan organiseer dat die tussendoelstellings op 'n "gebalanseerde" manier bevorder word en die onderlinge botsing tussen hulle uitgeskakel kan word. Só 'n gebalanserde bevordering van Sosiale Welvaart is klaarblyklik nie moontlik nie, maar dit bly 'n geoorloofde "ideaal"as dit ons erns is om Sosiale Welvaart so goed as moontlik te bevorder.

Die onderlinge verhoudings tussen die vier tussendoelstellings is 'n baie gekompliseerde aangeleentheid. Die verhouding tussen twee tussendoestellings wat oor die korttermyn botsend kan wees, kan oor die langtermyn komplementêr blyk te wees - bv. maatreëls wat getref word om gelyker (onderwys) geleenthede te skep, kan addisionele belastings verg en op die korttermyn groei demp, maar oor die langtermyn bevorderlik vir groei blyk te wees.

Die onderlinge verhouding tussen die Groei- en Doeltreffendheidsdoelstelling (in die eerste kwartier) en die Stabiliteitsdoelstelling (in die tweede kwartier) het sedert die dertigerjare besonder baie aandag in die Makro-ekonomie gekry. Ek gaan verder aandag daaraan aan die Makro-ekonome oorlaat.

Die verhouding tussen die Groei- en Doeltreffendheidsdoelstelling (in die eerste kwartier) en die Verdelingsdoelstelling (in die derde kwartier) kry al hoe meer aandag in die (ontwikkelings) literatuur maar word steeds erg verwaarloos in Suid-Afrika. Ek sal graag vandag daarop wil konsentreer.

Die onderlinge verhouding is tussen die Groei- en Doeltreffendheidsdoelstelling (in die eerste kwartier) en die Beskawingsdoelstellings (insluitende aangeleenthede soos vryheid en personalistiese ontwikkeling) - in die derde kwartier - het in die kalklig gestaan toe Ekonomie nog as onderdeel van die Morele Filosofie beskou is. Die geskrifte van F. Quesnay, Adam Smit en Karl Marx handel hoofsaaklik oor hierdie

onderlinge verhouding. Maar sedert Ricardo Politieke Ekonomie tot 'n "dismal science" vereng het en die Neo-Klassieke ekonome die vakwetenskap - in Engels - van Political Economy na Economics (om met Physics te rym) verander het, het die verhouding tussen die eerste en vierde kwartiere bitter min aandag gekry. Die enigste uitsonderings is miskien J.A. Schumpeter en sommige van die literatuur oor die Ontwikkelingsekonomie. In die aftakeling van Apartheid en in die skep van 'n nuwe beskawingsraamwerk in Suid-Afrika, sal die verhouding tussen eerste en vierde kwartiere baie aandag moet geniet.

3. Groei vs. Regverdigheid

Ons kan vir ons doeleindes ses verskillende standpunte oor die onderlinge verhouding tussen die Groei- en die Verdelingsdoelstellings onderskei.

(a) Die groeimanskap of die "groter koek" benadering. Volgens hierdie benadering is ekonomiese groei 'n voorwaarde vir die oplossing van die armoede probleem en vir die uitskakeling van groot ongelykhede. Die koek moet eers groter word voordat dit in gelyker skywe gesny kan word.

Hierdie benadering het natuurlik verdienste - veral as armoede baie wydverspreid voorkom en rykdom tot 'n minimum beperk is. Maar hierdie benadering verloor gou sy absolute meriete : hoe groter die koek word, hoe swakker word die argument dat die koek eers (of nog) groter moet word voordat dit enigsins gelyker gesny kan word.

In Suid-Afrika waar onverdiende rykdom so lynreg teenoor onverdiende armoede staan - en hierdie "onverdiendhede" struktureel deur Apartheid in stand gehou en selfs vererger word - word die "groeimanskap" argument heeltemal oordryf in 'n poging om Apartheidskapitalisme - en die ideologie wat dit ondersteun - te probeer regverdig. Dit is so vanselfsprekend onhoudbaar dat dit geen verdere betoog nodig het nie.

(b) 'n Hoë groeikoers is die oorsaak van groter ongelykheid. Dit is die standpunt van die Neo-Marxiste. Hulle beklemtoon die skewe magstrukture en die skewe verdeling van eiendom en beweer dat in 'n groeiende ekonomie - veral as doelbewuste politieke ingryping en herverdelingsmaatreëls ontbreek - die rykes geneig is om ryker en die armes om armer te word.

Ons moet rekening hou met die ongelukkige stand van sake dat solank Apartheid bestaan, die Suid-Afrikaanse situasie deur Neo-Marxiste gebruik en misbruik kan word om stemming téén ekonomiese groei te maak. In die oorgangsfase waarin ons van Apartheid ontslae moet raak, sal herverdelingsmaatreëls getref word om te sorg dat (minstens) die grootste deel van die addisionele volksproduk die armes ten goede sal kom. Slegs sodanige herverdelingsmaatreëls en toepaslike strukturele hervorming (teen die gewenste tempo) kan die Neo-Marxistiese propaganda en die revolusionêre potensiaal na wense ontlont.

(c) 'n Baie Ongelyke verdeling van inkome is 'n voorwaarde vir 'n hoë groeikoers. Dit is die Ricardiaanse standpunt. In die tweede dekade van die vorige eeu, het Ricardo 'n sterk saak vir ekonomiese groei uitgemaak. Met sy grondrenteteorie het hy probeer aantoon dat die grondrente van grondeienaars sosiaal onverdedigbaar is omdat hulle hul monopolie op die besit van goeie grond tot nadeel van die gemeenskap misbruik. Ricardo het ook probeer aantoon dat 'n loon hoër as die bestaansminimum slegs tot groter bevolkingsgroei én tot 'n afname in ekonomiese groei sal lei. In ooreenstemming met die groeimanskapbenadering pleit hy vir geen grondrente, minimum lone en maksimum profyte.

Die Ricardiaanse argument dat 'n baie ongelyke verdeling van inkome 'n voorwaarde vir 'n hoë groeikoers is, het die heersende ortodoksie en die ideologiese regverdiging van Laissez-faire Kapitalisme in die 19de eeu geword. Die Ricardianisme was egter 'n te eensydige ideologie en is te lank gepredik en "aanbid". Dit het die teelaarde vir Sosialistiese propaganda geskep.

Aangesien Suid-Afrika 'n onderontwikkelde land is met kenmerke wat aan die 19de eeuse Wes-Europa herinner, is daar - in blanke ofte wel burgerstandkringe - 'n te groot geloof in Ricardianisme. Ek staan verstom oor hoe baie mense vandag nog Ricardianisme in allerhande gesofistikeerde vorme as "kapitalistiese wysheid" probeer "verkoop". Die 19de eeu was waarskynlik 'n baie gerieflike eeu vir die bourgeoisie. Ons moet eenvoudig besef dat ons nie meer in die 19de eeu nie, maar aan die einde van die 20ste eeu leef. In hierdie tydvak is daar beslis nie plek vir (verskuilde) Ricardianisme nie.

Indien 'n mens die Ricardiaanse argument verwerp dat 'n baie ongelyke verdeling van inkome 'n voorwaarde vir 'n hoë groeikoers is, beteken dit geensins dat 'n mens in die ander uiterste verval om vir 'n gelyke verdeling van inkome te pleit nie. Dit is natuurlik uit 'n groei-oogpunt belangrik dat inkome nie te gelyk verdeel sal word en dat dit ook nie te vinnig gelyk verdeel sal word nie. Henry Wallich stel die saak vir "creative inequality" soos volg: "If we want good performance, we must hold out rewards. To be effective, rewards must raise one man above another ... Inequality ... proves to be the price of progress and efficiency". (The Cost of Freedom : A new look to Capitalism, 1960, p. 126.)

Wallich se standpunt het meriete. Maar wanneer hy die "desirable degree of inequality" probeer definieer, begeef hy hom in onbegonne vaarwaters.

In Suid-Afrika is daar vir die afsienbare toekoms nie die gevaar dat inkome te gelyk verdeel sal word nie. Ons moet wel daarteen waak dat ons die strukturele ongelyhede nie te vinnig uit die weg sal probeer ruim nie. Dan loop ons gevaar dat die herverdelingsproses wat uit die oogpunt van die blankes in elk geval 'n "zero-somspel" gaan wees ("wat die swartes wen gaan die blankes verloor") maklik kan ontaard in 'n negatiewe-som-spel (of 'n té groot negatiewe somspel) waar swartes én blankes groot verloorders sal wees.

(d) 'n (Tydelike) ongelyke verdeling as voorwaarde vir 'n hoë groeikoers in ontwikkelingslande. Dit is Arthur Lewis se benadering op grond van die sg. Kuznets-kromme. Dit is in effek natuurlik niks anders as 'n poging om 20ste eeuse lewe in die Ricardiaanse benadering te blaas vir ontwikkelingslande nie.

Lewis se groeibenadering word sterk teengestaan deur Paul Streeten: "It certainly was not true that a period of increasing poverty or unequality was needed in order to accumulate capital and stimulate entrepreneurship. It was found that small farmers saved at least as high a proportion of their income as big landlords, and were actually more procuctive in terms of yield per acre, and that entrepreneurial talent was widespread and not confined to large or foreign farms" ("From Growth to Basic Needs", Finance and Development, Sept. 1979, p. 29.).

Streeten is ook van mening dat die Lewis-benadering in elk geval nie daarin geslaag het om in ontwikkelende lande oor die lang termyn armoede uit die weg te ruim en ongelykheid te verminder nie. Hy betwis dus nie alleen die strategie dat groter ongelykheid tot groter groei sal lei nie, maar ook die belofte dat groter groei mettertyd tot 'n gelyker verdeling van inkome sal lei.

Aangesien die Lewis-benadering 'n vorm van Ricardianisme is en dit op sy beurt die onderliggende ideologie van Apartheidskapitalisme is, het ons te veel daarvan in Suid-Afrika gehad. Diegene wat hulle toevlug tot die Lewis-benadering en die Kuznets-kromme wil maak, is op die verkeerde plek en op die verkeerde tyd.

(e) Utilitarianisme en 'n gelyker maar nie 'n te gelyke verdeling van inkome. Hierdie benadering is 'n moderne versie van Pigou se pleidooi vir 'n gelyker verdeling van inkome wat berus op die veronderstelling dat 'n interpersoonlike vergelyking van nuttighede (wetenskaplik) moontlik is en dat die wet van dalende grensnut met gelyke spoed sou intree. Hoewel die wetenskaplikheid van die Pigou benadering ernstig bevraagteken kan word, het dit tog 'n groot invloed op die herverdelingsbeleid van Westerse lande gehad.

Met sy argument van 'n gelyker maar nie te gelyke verdeling wil die Utilitarianistiese benadering 'n versoening bewerkstellig tussen die egalitêre standpunt (of die idee van gelykheid as moraliteit) en die meritokratiese standpunt (d.w.s. die doeltreffendheidstandpunt dat produksiefaktore volgens hulle "produktiwiteit" - wat dit ookal mag beteken - vergoed moet word). Dié poging is verdienstelik maar te vaag om van praktiese nut te wees.

(f) 'n Gelyker verdeling van geleenthede as 'n voorwaarde vir ekonomiese groei op veral die langtermyn. J.M. Keynes kan as 'n voorloper van hierdie standpunt beskou word. Hy het in sy General Theory die Ricardiaanse standpunt verwerp en beweer dat dit miskien meriete in die 19de eeu gehad het tot groot besparings en beleggings nodig was, maar dat 'n te groot besparingsneiging (wat uit 'n ongelyke verdeling van inkome spruit) sekulêre stagnasie in die 20ste eeu veroorsaak het.

Dit was egter die sg. Revolusie in Menslike Kapitaalvorming in die vyftigerjare wat die belangrike effek wat gelyker(onderwys- en opleidings-) geleenthede op die lang termyn groei kan uitoefen, in die kollig geplaas het. Ekonome soos Theodore Schultz, James Tobin, Edward Denison, James Meade en Solow beywer hulle almal vir groter belegging in menslike kapitaalvorming en gelyker geleenthede as 'n noodsaaklike voorwaarde vir volgehoue groei én as iets wat in ooreenstemming met minimum regverdigheid is. Vir Suid-Afrika is hierdie benadering van selfsprekend van groot belang soos ek hieronder sal aantoon.

(f) "Equality and Efficiency : The Big Trade-off". Dit is die titel van die merkwaardige boekie wat Arthur Okun in 1975 gepubliseer het. Daarin toon hy aan dat daar - ten minste oor die korttermyn - na alle waarskynlikheid 'n redelik groot afruiling tussen Gelykheid en Doeltreffendheid is. Hy druk dit plasties uit met sy stelling dat herverdeling gebeur met 'n emmer wat lek. Ná die herverdelingsmaatreëls getref is, sal daar waarskynlik minder water (= groei = doeltreffendheid) gesamentlik in die "tenk" van die rykes en die armes wees. Maar hy is bereid om hierdie "prys" ter wille van groter regverdigheid te betaal. Of, in die terminologie wat ek verkies, sou 'n mens kan sê dat daar ná herverdeling minder water in die tenke mag wees, maar dit sal "verdeel" wees op 'n manier wat bevorderlik vir Sosiale Welvaart sal wees.

Okun is baie skerp in sy kritiek op Milton Friedman wat 'n gesofistikeerde Grensproduktiwiteitsteorie voorstaan. Só 'n benadering tot die verdelingsprobleem gaan beslis nie op nie. Dit is sinloos om net te konsentreer op die grensprdukteiwiteit wat produksiefaktore (en veral arbeid) vandag in die mark het en om hulle daarvolgens te vergoed. So 'n benadering is van belang vir statiese ekonomiese doeltreffendheid maar - soos Okun ook aantoon - het dit geen aanspraak as sou dit bevorderlik vir 'n regverdige verdeling wees nie. Wat uit 'n regverdigheidsoogpunt belangrik is, is watter sosiaal-ekonomiese en politieke faktore in die voorafgaande 20 of 40 jaar die "produktiwiteit" van die betrokke faktore "geslyp" het en "gevorm" het tot wat dit vandag is. Indien daar in hierdie periode "ontneming" en/of onreg in die "vorming" van sekere faktore (en veral arbeid) plaasgevind het, behoort 'n herverdelingsbeleid doelbewus daarvoor te kompenseer, d.w.s. dan is "affirmative

action" nodig. Hieroor voel Okun, Tobin en ander skrywers baie sterk.

Friedman verwerp egter "affirmative action". Sy groot beswaar is dat herverdelingsmaatreëls nie alleen doeltreffendheid (en groei) belemmer nie, maar dat dit ook vryheid aan bande lê. Maar wat bedoel Friedman met vryheid in hierdie verband? Maak hy 'n onderskeid tussen die etiek van vryheid en die etiek van gelykheid? Volgens Wallich hou Friedman hom met "ou vryheid" (soos dit in burgerstand kringe in die 19de eeu verstaan was) besig, terwyl die "nuwe vryheid" - of die vryheid van redelik gelyke geleenthede (d.w.s. die gelykheid van vryheid) - in vandag se wêreld groot tersaaklikheid het. Friedman sê hy kies "vryheid en doeltreffendheid" bo gelykheid. Maar dit is baie ouderwets om te dink dat vryheid net saam met doeltreffendheid en nie ook saam met gelykheid (of moraliteit) ter sprake kan kom nie. Een ding wat duidelik na vore tree in die debat tussen Friedman enersyds en Okun, Wallich, Tobin, e.a. aan die ander kant, is dat wanneer die afruiling tussen Doeltreffendheid en Gelykheid ter sprake kom, die effek wat die afruiling op vryheid en ander waardes gaan uitoefen, ook in ag geneem moet word. Kortom, dit is nie net die Doeltreffendheid (= Groei) en Gelykheid (= Moraliteit) wat ter sake is nie, maar die uiteindelike effek op Sosiale Welvaart. Wat hierdie effek werklik is weet ekonome klaarblyklik nog maar baie min van.

4. Herverdeling van inkome en die bevordering van Sosiale Welvaart in Suid-Afrika

Indien dit ons erns is om die Sosiale Welvaart van die totale bevolking van Suid-Afrika (tans 35 miljoen) te bevorder, sal toepaslike herverdelingsmaatreëls getref moet word as part en deel van 'n omvattende program van strukturele hervorming. Ons het rede om te vermoed dat die herverdeling redelik omvangryk sal moet wees en in die jare van voorlede eerder groter as kleiner sal word.

Wanneer 'n herverdeling van inkome in Suid-Afrika ter sprake kom, reageer die meeste blankes gewoonlik baie heftig en veroordeel dit skerp. Hierdie houding verbaas my. In die opvoeding van die blankes het daar erens iets baie ernstig verkeerd geloop. Herverdeling van

inkome is geensins so 'n ding uit die "bose" of so "sosialisties" soos die meeste blankes klaarblyklik geneig is om te dink nie. Herverdeling van inkome is so oud soos die berge en dit vind jaarliks op 'n redelike groot skaal via belasting en owerheidsbesteding plaas. Oor die afgelope vier dekades (en langer) het 'n redelike groot herverdeling van inkome vanaf die relatief ryk Engelssprekende belastingbetalers na die (aanvanklik redelik arm) Afrikaners plaasgevind en 'n belangrike bydrae gelewer tot die (aanvanklik geoorloofde) bevoorregting van die Afrikaners. Met verloop van tyd het dit egter tot 'n ongeoorloofde bevoorregting van die Afrikaners gelei.

Die feit dat 'n redelike groot herverdeling van inkome jaarliks via die fiskale optrede van die owerheid plaasvind, kan niemand betwyfel nie. Uit 'n Sosiale Welvaarts-oogpunt moet ons ons egter verantwoord oor die <u>aard</u> en die <u>rigting</u> en veral oor die <u>welvaartskeppende</u> effek van hierdie herverdelingsmaatreëls. Wat ons in Suid-Afrika nodig het, is 'n "herkanalisering" van die herverdeling. Terwyl dit tans hoofsaaklik vanaf die Johannesburge na die Pretorias en Lichtenburgs vloei, is daar 'n sterk saak voor uit te maak, dat die "hergekanaliseer" moet word, sodat dit eerder van die Johannesburge na die Soweto's sal vloei. Maar ek loop dinge vooruit.

5. <u>Enkele steukturele kenmerke van die Suid-Afrikaanse ekonomie</u>

Voordat ons oor die <u>aard</u> en die <u>rigting</u> en die welvaartskeppende effek van herverdeling in Suid-Afrika kan besluit moet ons eers let op sekere strukturele kenmerke van die Suid-Afrikaanse ekonomie wat óf as struikelblokke in die weg van die bevordering van Sosiale Welvaart (vir al 35 miljoen mense) aangemerk kan word, óf groot gedeeltes van die bevolking so uitskakel van die hoofstroom van ekonomiese en politieke bedrywighede dat hulle welvaart ernstig verwaarloos word.

Enkele sodanige "struktuurkenmerke" van die Suid-Afrikaanse situasie is na my mening ter sake by enige <u>Toekomsperspektief</u> oor die bevordering van Sosiale Welvaart in Suid-Afrika.

(a) <u>Die Hoë bevolkingsgroeikoers</u>

Die hoë bevolkingsgroeikoers van veral die swart- (d.w.s. die armste) bevolkingsgroep vorm 'n ernstige struikelblok. As synde 'n Derde Wêreldland wat relatiewe sekulêre stagnasie ondervind kan ons dit nie "bekostig" dat die bevolking in minder as 25 jaar verdubbel nie.

(b) Die skerp ongelykheid in die verdeling van inkome

Die skerp ongelyke verdeling van inkome waarvolgens onverdiende (hoofsaaklike blanke) rykdom lynreg staan teenoor onverdiende (hoofsaaklik swart) armoede en albei hierdie "onverdiendhede" met die struktuur van Apartheid te make het, is eweneens 'n baie ernstige struikelblok in die weg van alle pogings om Sosiale Welvaart te bevorder. Die inkomeverdeling in Suid-Afrika is waarskynlik die ongelykste van alle lande in die wêreld. Die Gini-koëfisiënt is 0,68, terwyl dit in lande soos Brasilië, Mexiko en Turkye 0,60 is. Dr Servaas van der Berg het in sy doktorsproefskrif beraam dat sowat 57 persent van die Suid-Afrikaanse bevolking nie daarin slaag om hulle Basiese Menslike Behoeftes te voldoen nie en dit ten spyte van die weelde en uitspattigheid wat 'n deel van die bevolking hulleself kan veroorloof.

(Dit is nogal interessant om te let op die gesamentlike effek van (a) en (b) op die kinders wat sedert Republiekwording in 1960 gebore is. Sowat 45 persent van alle blankes is jonger as 25 jaar en hulle is oor die algemeen besonder bevoorreg en verwen. Sowat 65 persent van alle swartes is jonger as 25 jaar en hulle is oor die algemeen baie arm en 'n groot deel is verbitterd. Indien dit werklik ons erns is om Sosiale Welvaart te bevorder, sal die groot en groeiende gaping tussen die verwende blanke en die meesal verbitterde swart jeug op een of ander manier oorbrug moet word.)

(c) Oordrewe kapitaalintensiteit

Die moderne sektor kan nie permanente werksgeleenthede bied aan die groeiende getal werksoekers wat die arbeidsmark betree nie en dit is 'n struktuurkenmerk van die Suid-Afrikaanse ekonomie wat 'n bron van groot kommer is. Die groeiende getal onderindiensgenomenes moet deels aan die hoë bevolkingsgroei en deels aan die oordrewe kapitaalintensiteit van die moderne sektor (insluitende die moderne landbousektor) toegeskryf word. In 1980 was die Aanbod van Arbeid 10 miljoen en kon slegs 71/2 miljoen werksgeleenthede in die moderne sektor (insluitende huishulp) bekom. Die ander 21/2 miljoen moes hulle lewenstog in die periferie sektore (veral die onderhoudsladbou) vind. Indien 'n jaarlikse groeikoers van die BNP van 3 persent tot in die jaar 2000 gehandhaaf kan word (en dit lyk onwaarskynlik), sal die vraag na arbeid tussen 10 en 11 miljoen wees. Die aanbod sal dan 18 miljoen wees. Dit beteken dat goed 8 miljoen dan onderindiensgenome sal wees. Tensy

maatreëls getref kan word om te verseker dat kleinskaalse swart landbou 'n redelike getal hiervan kan "absorbeer", sal 'n baie groot gedeelte van die 8 miljoen hulle en die gesinne waaraan hulle behoort se lewenstog in die informele sektor moet verdien - wat maar 'n treurige vooruitsig is.

Verskeie faktore is vir die oormatige groei in kapitaal-intensiteit verantwoordelik. Die vernaamste hiervan is die "skewe" faktorpryse wat operasioneel in die Suid-Afrikaanse ekonomie oor die afgelope kwart-eeu was.

'n Ekonomie kan produksiefaktore net "korrek" aanwend en statiese ekonomiese doeltreffendheid "benader" as die faktorpryse (van veral kapitaal en arbeid) die <u>relatiewe skaarsheid</u> van die betrokke faktore korrek reflekteer én as die faktore so indiensgeneem word dat die marginale produktiwiteite gelyk is.

Die vrymarkiers se propoganda dat alle pryse <u>markverwant</u> behoort te wees, was totaal misplaas. Ek wonder waar die vrymarkiers aan dié skewe opvatting gekom het. Die korrekte kliektaal is dat produksiefaktore (én ander) pryse die <u>relatiewe</u> skaarsheid korrek moet reflekteer. 'n Goed georganiseerde markekonomie, sou 'n metode kan wees om markpryse tot stand te bring wat relatiewe skaarsheid <u>redelik</u> korrek reflekteer. Maar mark- of markverwante pryse kan ook baie "skeef" wees en is (en was ook) dikwels baie "skeef". 'n Wanaangepaste owerheidsbeleid kan welliswaar vir die skewe faktorpryse verantwoordelik wees. Dit was ook gedeeltelik die geval in Suid-Afrika. Maar dan moet regeringsbeleid reggestel word eerder as om na 'n onbereikbare vrye mark te streef.

Oor die afgelope kwart-eeu was die prys van kapitaal chronies te laag vanweë 'n verkeerde rentekoersbeleid, 'n verkeerde belastingbeleid en 'n verkeerde wisselkoersbeleid. Aan die ander kant was die "prys" van arbeid chronies te <u>hoog</u> vanweë Apartheid, vanweë instromingsbeheer en veral vanweë die onderwysstelsel. (Terwyl die goudmynbedryf die lone van Swartarbeid tot 1972 kunsmatig te laag gehou het, was die goudmynbedryf daarvoor verantwoordelik dat hierdie lone daarna te vinnig en te hoog gestyg het.)

Die regstelling van die oormatige kapitaalintensiteit gaan 'n lang en pynlike proses wees. Maar dit is 'n aangeleentheid wat hoë prioriteit behoort te geniet indien ons (direk) die statiese ekonomiese doeltreffendheid wil verhoog en (indirek) wil toesien dat Sosiale Welvaart na wense bevorder word.

(d) <u>Faktore wat die bestaan van 'n vrye-markekonomie (permanent) belemmer</u>

Suid-Afrika het 'n markgeoriënteerde ekonomie wat hoegenaamd nie as 'n "vrye markekonomie" beskryf kan word nie en beslis ook nie tot 'n sodanige markekonomie omvorm kan word nie. Vanweë minstens drie struktuurkenmerke kan die markgeoriënteerde ekonomie nie as 'n <u>vrye mark</u> beskryf word nie: (i) 'n Baie groot magskonsentrasie en die daarmee samehangende institusionalisering en burokratisering bestaan in die private sektor, (ii) Die owerheid speel 'n te groot rol veral as 'n mens die oormaat van reëls en regulasies - veral ter bevoorregting van die blankes - in ag neem wat ten spyte van deregulering nog steeds bestaan. Hierdie reëls en regulasies en die groot deelname van die owerheid vorm inderdaad deel van strukturele apartheid, (iii) 'n Baie groot deel van die bevolking (veral swartes) is nog geensins volledig ingeskakel by die hoofstroom van die Suid-Afrikaanse markekonomie nie en hulle deelname is dikwels net tydelik en insidenteel. Maar wat veral belangrik is, is dat die meeste van hierdie mense nog nie oor die kennis, die vaardighede en veral nie oor die lewensingesteldhede beskik om op 'n konstruktiewe wyse aan die markekonomie deel te neem nie. Boonop ontbreek die geleenthede om die nodige vaardighede en gesindhede aan te leer.

(e) <u>Gebrek aan vertroue en aan teleskopiese vermoë</u>

Die chroniese gebrek aan vertroue en aan die nodige teleskopiese vermoë het 'n belangrike - maar ook 'n baie kommerwekkende - strukturele kenmerk van die Suid-Afrikaanse ekonomie geword. Normaalweg word die gebrek aan vertroue as 'n korttermyn en/of sikliese aangeleentheid beskou. Dit sou egter verkeerd wees om die gebrek aan vertroue en aan die nodige teleskopiese vermoë in Suid-Afrika as 'n korttermyn aangeleenthede en as van verbygaande aard te probeer voorhou.

Die chroniese gebrek aan vetroue moet natuurlik aan politieke faktore toegeskryf word. Die huidige vorm van Swart onluste het reeds in September 1984 begin en intussen endemies geword en in 'n binnelandse krisis ontwikkel. Dit het dus 'n ander karakter verkry as die Sharpville-(1960) en die Soweto-(1976) onluste. Sedert die Rubicon toespraak van Augustus 1985 verkeer die land ook in 'n ernstige buitelandse krisis. Die onderlinge versterkende wisselwerking tussen die binne- en buitelandse krisissituasies het inderdaad 'n ernstige vertrouenskrisis geskep wat baie negatief inwerk op langtermyn ekonomiese ontwikkeling. Hierdie vertrouenskrisis hou natuurlik verband met die Apartheidstelsel en met die Regering se hervormingsbeleid. 'n Mens kan eintlik nie 'n <u>Toekomsperspektief</u> oor die Suid-Afrikaanse ekonomie maak nie indien daar nie 'n vooruitsig is op toepaslike hervorming wat die vertrouenskrisis uit die weg kan ruim nie.

Wanneer die effek van die vertrouenskrisis ter sprake kom, moet die groot buitelandse blootstelling van die Suid-Afrikaanse ekonomie in ag geneem word. Die uitvoere en invoere - elk as 'n persentasie van BNP - is gesamentlik meer as 60 persent. Dit beteken dat Suid-Afrika 'n besonder "oop" ekonomie het en ook baie kwesbaar is. Vanweë hierdie groot buitelandse blootstelling, is dit belangrik om te besef dat Suid-Afrika nie sy ernstige ekonomiese probleme kan oplos - en Sosiale Welvaart nie na wense kan bevorder nie - sonder 'n groot en groeiende buitelandse deelname en bemarkingsgeleenthede nie. Die vertrouenskrisis wat Suid-Afrika tans ondervind en wat 'n dempende effek op binnelandse entrepreneurskap en buitelandse deelname plaas, sal beslis uit die weg geruim moet word aleer dit moontlik word om 'n enigsins optimistiese <u>Toekomsperspektief</u> van die Suid-Afrikaanse ekonomie te kan hê.

6. <u>Strukturele Hervorming en Herverdeling</u>

Indien ons die Sosiale Welvaart van die totale bevolking oor die langtermyn na wense wil bevorder, sal die owerheid toepaslike hervormingsmaatreëls moet tref en/of die owerheid sal moet toesien dat 'n historiese proses van <u>strukturele verandering</u> volledig voltrek word. Sodanige beleidsmaatreëls en prosesse sal toereikend moet wees om ten minste die bogenoemde strukturele hindernisse so goed as moontlik uit die weg te ruim en om die ander bevolkingsgroepe volledig by die hoofstroom van die ekonomiese aktiwiteit in te skakel.

Enkele van die hervormings- en herverdelingsmaatreëls wat getref sal moet word ter bevordering van Sosiale Welvaart (= Algemene Belang) oor die langtermyn verdien uitdruklike vermelding.

(a) <u>'n Bevolkingsbeleid</u>

'n Werklik verbeeldingryke program om die "bevolkingsontploffing" so goed as moontlik in toom te hou, is dringend noodsaaklik. In hierdie verband sal krotwoonbuurtes waarin hoë (en dikwels buite-egtelike) geboortes plaasvind, opgeruim moet word. Wanneer die moraliteit van geboortebeperkingsmaatreëls ter sprake kom, moet ons waak teen die skynheiligheid om 'n moraliteit wat die blanke burgerstand pas op die Derde Wêreldmense van toepassing te wil maak.

(b) <u>Kompenserende maatreëls ("Affirmative action")</u>

Aangesien die skerp ongelyke verdeling van inkome van strukturele aard is, en deur sowel die <u>politieke</u> as die <u>ekonomiese</u> dimensies van Apartheid "veroorsaak" word, is dit nie voldoende om net Apartheid stelselmatig af te takel nie. Doelbewuste <u>kompenserende</u> maatreëls om vir die strukturele onreg van die verlede te vergoed, sal beslis in 'n groeiende mate getref moet word. Soos reeds gesê, is al "beperking" wat op hierdie soort herverdelingsmaatreëls geplaas kan word, die oorweging dat dit nie teen so 'n vinnige <u>tempo</u> moet gebeur dat dit onnodig ontwrigting veroorsaak en Suid-Afrika in 'n negatiewe-som-spel - of 'n <u>te groot</u> negatiewe somspel - sal laat beland nie. Maar gegewe dat sowat 57 persent van die Suid-Afrikaanse bevolking nie aan hulle Basiese Menslike Behoeftes (BMB) kan voldoen nie, sal die owerheid in elk geval 'n 10 of 15 jaar program van stapel moet laat loop wat die bevrediging van die groots moontlike getal se BMB as mikpunt sal hê. Dit spreek vanself dat sodanige programme die afskakeling van blanke lewenstandaard tot gevolg sal hê.

(c) <u>Die bevordering van arbeidsintensiewe ondernemings</u>

Ek het reeds aangetoon dat die neiging na steeds hoër kapitaalinstensiteit 'n baie ongesonde kenmerk van die Suid-Afrikaanse ekonomie is. Hierdie neiging sal nie alleen gestuit moet word nie. Dit sal ook omgekeer moet word. Dit is uiters belangrik dat die kapitaal-per-arbeider - in sowel die nywerheid as die landbou-sektore - oor 20 jaar aanmerklik laer sal wees as wat dit vandag is.

As deel van hierdie regstellingsproses sal kleinskaalse en arbiedsintensiewe ondernemings - maar veral ook leinskaalse swart boerdery - swaar gesubsideer moet word.

Ons moet daarteen waak dat subsidies (en veral subsidies vir die landbou-bedryf) nie 'n slegte betekenis verkry nie. Ek is sterk ten gunste van subsidies wat wanverhoudings uit die verlede wil regstel en wat vir onreg uit die verlede wil kompenseer. In 'n ontwikkelende lande waar die verskillende bevolkingsgroepe se ontwikkelingspeile so skerp verskil soos in Suid-Afrika, kon allerhande vorme van subsidies 'n belangrike rol speel om meer gebalanseerde en meer gediffernsieerde ekonomiese ontwikkeling te laat plaasvind wat op die langtermyn besonder bevorderlik vir Sosiale Welvaart kan blyk te wees.

Daar bestaan hopelik instemming dat die subsidies wat op grond van die Bemarkingswet van 1937 toegestaan is aanvanklik 'n groot welvaartskeppende effek gehad het, maar later in ongeoorloofde bevoorregting en in burokratiese rompslomp ontaard het. Ek is sterk gekant teen subsidies wat nie op grond van geldige welvaartskeppende oorwegings gemaak word nie, maar bloot die resultaat is van oordrewe (politieke) bedingingsmag waaroor sekere goedgeorganiseerde en goed-geinstitusionaliseerde pressiegroep beskik. Net so moet ons waak dat subsidies nie "geinstitusionaliseer" raak nie en dat subsidies waarvoor 'n geldige saak in sê 1987 bestaan, nog altyd in die jaar 2010 toegestaan sal word nie. Die voortgesette bestaan van bepaalde subsidies moet deurlopend geskrutineer word. Baie van die subsidies en ander vorme van verskuilde bevoorregting - wat inderdaad deel vorm van strukturele apartheid - moet so gou as moontlik totaal uitgefaseer word - om plek te maak vir geoorloofde of welvaartbevorderende subsidies.

Terwyl blanke boere vir so lank - en dikwels op grond van geoorloofde redes - gesubsideer is om tot ekonomies selfstandige boere en entrepreneurs te ontwikkel, is ek baie sterk ten gunste van toepaslike subsidies om soveel klein swart boere as moontlik - in of buite die Nasionale State - tot ekonomies selfstandige boere en entrepreneurs te laat ontwikkel. Ek hoop die Konferensie gaan baie aandag aan hierdie saak gee.

(d) <u>Toepaslike Ekonomiese en Politieke hervorming</u>

Sosiale Welvaart kan oor die langtermyn net na wense bevorder word indien baie ingrypende <u>strukturele veranderinge</u> op ten minste vier lewensterreine kan plaasvind met die doel om al die mense in Suid-Afrika by die hoofstroom van <u>politieke</u>, <u>ekonomiese</u> en <u>sosiale</u> bedrywigheid te betrek.

Hierdie vier lewensterreine is (i) die denk- en lewensingesteldheid van al die mense maar veral dié van die belankes; (ii) die politieke terreine waar toepaslike hervorming sal moet plaasvind om aan die ander bevolkingsgroepe effektiewe deelname in die sentrale parlement te gee; (iii) op ekonomiese terreine waar omvattende aanpassings sal moet plaasvind om die markgeoriënteerde stelsel meer sensitief te maak vir die bestaans- en ontwikkelingsbehoeftes van die Derde Wêreldmense in sowel faktor- as verbruikersmarkte en (iv) op sosiale vlak waar die hiërargiese kompartementalisering van die Apartheidstelsel vervang sal moet word met 'n sosiale stratifikasie van dwarssnydende belange-groeperinge om groter stabiliteit aan die stelsel te verleen en die bestaande middelpuntvlietende kragte teen te werk.

Ek aanvaar dat u sal saamstem dat 'n detail bespreking van hierdie vierledige proses van strukturele verandering buite die bestek van hierdie referaat lê. Nogtans moet die Sosiaal-ekonomiese kragte wat werksaam is - ook op die terrein van die Landbou-ekonomie - te alle tye teen die agtergrond van hierdie <u>wenslike</u> struktuurverandering gesien en beoordeel word.